

Pokrajinski zaštitnik građana Autonomne Pokrajine Vojvodine

ПРАВО НА ЛИЧНОГ ПРАТИОЦА КАО ДОДАТНА ОБРАЗОВНА, СОЦИЈАЛНА И ЗДРАВСТВЕНА ПОДРШКА ДЕТЕТУ И УЧЕНИКУ

НОВИ САД, 2015

2015

САДРЖАЈ

УВОД.....	3
ПРАВНИ ОКВИР.....	5
МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА.....	12
РЕЗУЛТАТИ.....	13
Право на личног пратиоца у локалним нормативним актима.....	13
Кординатор/Подршка интерресорној комисији.....	13
Средства и начин финансирања услуге личног пратиоца.....	14
Поступак избора личног пратиоца.....	15
Лична својства, компетенције пратиоца и њихова обука.....	16
Праћење рада личних пратилаца.....	18
ЗАКЉУЧАК.....	21
ПРЕПОРУКЕ.....	22

ПРАВО НА ЛИЧНОГ ПРАТИОЦА КАО ДОДАТНА ОБРАЗОВНА, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ПОДРШКА ДЕТЕТУ И УЧЕНИКУ

Покрајински заштитник грађана – омбудсман, у складу са овлашћењем да спроводи истраживања како би стекао увид у стање људских права, идентификовао проблеме и формулисао препоруке у циљу остваривања, заштите и унапређења људских права, спровео је 2014. године истраживање у јединицама локалне самоуправе АП Војводине, како би стекао увид у то на који начин јединице локалне самоуправе и надлежне институције обезбеђују услугу личног пратиоца детету и ученику и како превазилазе проблеме са којима се потенцијално сусрећу у пракси.

Повод за истраживање биле су притужбе грађана који су се током 2014. године обраћали Покрајинском омбудсману указујући на то да не разумеју поступак ангажовања личног пратиоца. Притужбе су се углавном односиле на недоумице у вези с тим ко може бити пратилац детету и да ли је пружаоцу ове услуге предвиђена одређена новчана накнада.

УВОД

Опредељењем за инклузивно друштво, наша земља усмерила се ка стварању друштва без дискриминације и једнаких права за све. Инклузија у најширем смислу подразумева могућност и обезбеђивање услова да деца и одрасли из маргинализованих група буду у потпуности укључени у редовне токове и све садржаје друштвеног живота. Истовремено, инклузија се често поистовећује са образовним процесом и подршком праву образовања за све. У том смислу, говоримо о инклузивном образовању које подразумева образовни систем прилагођен и развијен на начин да омогућава свим ученицима да уче и учествују у животу и раду образовних установа у складу са својим способностима и могућностима.

Инклузивно образовање дакле подразумева доступност редовног образовања свим ученицима. *Осим уклањања свих врста препрека у школи и око школе, инклузивно образовање значи адекватан одговор система и прилагођавање образовних установа, наставника и друштва у целини на индивидуална својства и потребе сваког детета. Због свега тога можемо говорити о инклузивном образовању као о „образовању по мери детета.”¹*

¹ Дефиниције инклузије које даје УНЕСКО потичу са конференције у Саламанки, 1994. године, и стављају нагласак на то да је инклузија покрет који је у директној вези са побољшањем образовног система као целине:

“Инклузија је процес решавања и реаговања на разноврсност потреба свих ученика кроз све веће учествовање у учењу, културама и заједницама и све мању искљученост у оквиру образовања и из њега. Он обухвата промене и измене садржаја, приступа, структура и стратегија, са заједничком визијом која обухвата сву децу одговарајуће старосне доби и са убеђењем да је редовни образовни систем одговоран за образовање све деце.”

Сви кључни међународни и домаћи документи могу се кратко сумирати на следећи начин:

Сва деца могу да уче и имају право на образовање и васпитање

Деца најбоље уче у природној вршњачкој групи. Зато им треба омогућити образовање у редовним предшколским, основним и средњешколским установама

Инклузивно образовање, ипак није усмерено искључиво на реформу специјалног образовања и на пружање подршке деци са тешкоћама, већ оно пре свега значи поштовање и уважавање различитости и међусобну интеракцију и међуљудске односе засноване на овим принципима. Као такво, инклузивно образовање представља добробит за свако дете ученика/ученицу, појединца/појединку.

У циљу достизања инклузивног образовања, предузимају се различите мере и активности, од законодавних промена до иновација у пракси у раду образовних установа. Будући да је реч о прилагођавању система потребама и могућностима сваког ученика, индивидуализована настава и индивидуални образовни план постају пракса образовних установа. Осим тога, предузимају се и мере уклањања свих видова препрека (архитектонских, техничких, промена личних ставова...) у школама и предшколским установама и обезбеђују услови за несметано кретање и активно учешће свих ученика и ученица у животу школе. Истовремено, подршка развоју инклузивног образовања подразумева, не само подршку конкретном ученику/ученици, већ школи, наставницима, родитељима. Реч је о подршци која није искључиво у домену образовања, већ обухвата читав низ активности и мера из области здравствене и социјалне заштите.

Један од видова додатне социјалне (па посредно и образовне) подршке ученицима јесте и право на личног пратиоца, односно особу која пружа подршку детету у обављању свакодневних животних активности (одвођење и довођење из школе, исхрана, облачење, одлазак у тоалет и слично). Користимо прилику да и на овом месту укажемо да лични пратилац није исто што и педагошки асистент. Лични пратилац² обезбеђује подршку искључиво једном детету, а педагошки асистент³ је задужен за то да, осим образовне подршке једном броју ученика у складу са планом рада установе (помоћ у учењу, савладавању градива), пружа подршку наставницима и стручним сарадницима одређене школе у унапређивању њиховог рада са децом (на пример, у комуникацији с ученицима, прилагођавању наставног садржаја и слично).

Обезбеђивањем права на личног пратиоца детету и ученику непосредна подршка се пружа детету омогућавајући му да буде што независније у обављању својих личних потреба, активности и обавеза. Истовремено, ово је и посредна подршка родитељима, породици, наставницима, школи, утолико што, под условом да се обавља адекватно, олакшава њихов свакодневни живот и омогућава им да се у већој мери посвете различитим личним и професионалним улогама (родитељи могу да се запосле и да се више ангажују око целе породице, наставници могу несметано да предају и обављају школске дужности и обавезе и слично.)

Наставници и школе треба да прилагоде начин рада тако да излазе у сусрет потребама деце Некој деци, због сметњи у развоју, потребна је додатна помоћ у образовању (Преузето 22. маја 2015. године са веб странице Мрежа подршке инклузивном образовању: <http://goo.gl/tzFT0b>)

² Реч је о услузи социјалне заштите, коју спроводи центар за социјални рад, односно овлашћени пружалац услуга социјалне заштите, на основу процене центра за социјални рад, мишљења интерресорне комисије или на захтев корисника (његовог законског заступника). Новчана средства за ову услугу обезбеђују јединице локалне самоуправе.

³ Реч је о услузи образовног система коју школа остварује сходно мишљењу интерресорне комисије. Новчана средства за ову услугу обезбеђује Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

Инклузија и инклузивно образовање, као што је у уводном делу овог текста објашњено, подразумевају одсуство сваког вида дискриминације што је у складу са **Уставом Републике Србије** („Сл. гласник РС“ бр. 98/2006). Наиме, чланом 21 Устава прописано је да су пред Уставом и законом сви једнаки и да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације. *Забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, родјења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Не сматрају се дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.*

Указујемо и на члан 23 Устава према којем је људско достојанство неприкосновено и сви су дужни да га поштују и штите. *Свако има право на слободан развој личности, ако тиме не крши права других зајемчена Уставом.*

Подсећамо и на два међународна документа које је наша земља ратификовала, а од значаја у области права детета и права особа са инвалидитетом. Један је свакако **Конвенција уједињених нација о правима детета**⁴ која је усвојена још 1989. године на 44. заседању Генералне скупштине Уједињених нација у Њујорку.

У контексту дискусије на тему инклузивног образовања и подршке детету у образовању и учењу, издвајамо три члана ове конвенције:

- Члан 2 који обавезује државе чланице да ће поштују и обезбеђују права садржана у Конвенцији сваком детету које се налази под њиховом јурисдикцијом без икакве дискриминације и без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вероисповест, политичко или друго уверење, национално, етничко или социјално порекло, имовинско стање, онеспособљеност, рођење или други статус детета, њиховог родитеља или законског старатеља.
- Члан 28 који обавезује стране уговорнице да признају право на образовање у циљу постепеног постизања овог права, а на основу једнаких могућности посебно ће:
  - а) учинити основно образовање бесплатним и обавезним за све,
  - б) подстицати развој различитих облика средњег образовања, укључујући опште и стручно образовање, које би било на располагању и доступно сваком детету, предузимати погодне мере као што су увођење

---

⁴ Закон о ратификацији Конвенције уједињених нација о правима детета („Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори“, бр. 15/90 и „Сл. лист СРЈ - Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97)

бесплатног образовања и пружање финансијске помоћи када је то потребно

- в) омогућити свим одговарајућим средствима, да више образовање буде доступно свима у складу са способностима
  - г) омогућити да образовне и стручне информације и савети буду доступни свој деци
  - д) предузимати мере за обезбеђење редовног похађања школе и смањење стопе напуштања школе.
- Члан 29 тачка 1 који прописује да су државе чланице сагласне да образовање детета треба да буде усмерено на развој личности детета и развој обдарености и менталних и физичких способности до крајњих граница.

Други међународни документ који је значајно поменути на овом месту јесте **Конвенција о људским правима особа са инвалидитетом**⁵ коју је Република Србија ратификовала 2009. године, а која је усвојена на 61. заседању Генералне скупштине Уједињених нација у Њујорку.

Издавајемо члан 7 наведене конвенције који обавезује државе стране уговорнице да предузму све потребне мере како би осигурале да:

- 1) деца са инвалидитетом уживају сва људска права и основне слободе на основу једнакости са другом децом.
- 2) у свим акцијама које се односе на децу са инвалидитетом првенствена пажња буде посвећена најбољем интересу детета.
- 3) деца са инвалидитетом имају право да слободно изразе своје ставове о сваком питању које их се тиче на основу једнакости са другом децом, узимајући у обзир њихове године и зрелост, а у остваривању тог права биће им пружена асистенција у складу са њиховим узрастом и врстом инвалидитета.

Усвајањем **Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом** („Сл. гласник РС“, бр. 33/06) и **Закона о забрани дискриминације** („Сл. гласник РС“, бр. 22/09) започете су корените промене у правцу инклузивног развоја наше земље и нашег друштва, а конкретне и темељитије промене у образовном систему у Републици Србији отпочеле су 2009. године усвајањем **Закона о основама система образовања и васпитања** („Сл. гласник РС“, бр. 72/2009, 52/2011 и 55/2013).

Наведеним законом у члану 3 прописани су општи принципи система образовања и васпитања, па тако и:

- једнако право и доступност образовања и васпитања без дискриминације и издавајања по основу пола, социјалне, културне, етничке, религијске или друге

---

⁵ Закон о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом („Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 42/2009)

припадности, месту боравка, пребивалишта, материјалног или здравственог стања, тешкоћа и сметњи у развоју и инвалидитета, као и по другим основама (став 1 тачка 1);

- усмереност образовања и васпитања на дете и ученика кроз разноврсне облике наставе, учења и оцењивања којима се излази у сусрет различитим потребама ученика, развија мотивација за учење и подиже квалитет постигнућа (став 1 тачка 4);
- једнаке могућности за образовање и васпитање на свим нивоима и врстама образовања и васпитања, у складу с потребама и интересовањима деце, ученика и одраслих, без препрека за промене, настављање и употпуњавање образовања и образовање током целог живота (став 1 тачка 5).

Оно што је у контексту теме о обезбеђивању личног пратиоца детету и ученику посебно важно је то да систем образовања и васпитања својом организацијом и садржајима обезбеђује и разноврсне облике сарадње са организацијама надлежним за послове запошљавања, локалном заједницом и широм друштвеном средином како би се постаигао пун склад између индивидуалног и друштвеног интереса у образовању и васпитању (став 2 тачка 2), као и:

- могућност да деца, ученици и одрасли са сметњама у развоју и са инвалидитетом, без обзира на сопствене материјалне услове имају приступ свим нивоима образовања у установама (став 2 тачка 4);
- смањење стопе осипања из система образовања и васпитања, посебно особа из социјално угрожених категорија становништва и неразвијених подручја, особа са сметњама у развоју и инвалидитетом и других особа са специфичним тешкоћама у учењу и подршци њиховом поновном укључењу у систем, у складу с принципима инклузивног образовања (став 2 тачка 4).

У складу са чланом 6 наведеног закона свако лице има право на образовање и васпитање, а грађани су једнаки у остваривању овог права, без обзира на пол, расу, националну, верску и језичку припадност, социјално и културно порекло, имовно стање, узраст, физичку и психичку конституцију, сметње у развоју и инвалидитет, политичко опредељење или другу личну особину.

Лица са сметњама у развоју и са инвалидитетом имају право на образовање и васпитање које уважава њихове образовне и васпитне потребе у редовном систему образовања и васпитања, у редовном систему уз појединачну, односно групну додатну подршку или у посебној предшколској групи или школи, у складу са овим и посебним законом.

Детаљније је забрана дискриминације разрађена у члану 44 којим су забрањене активности којима се угрожавају, омаловажавају, дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица, по основу: расне, националне, етничке, језичке, верске или полне припадности, физичких или психичких својстава, сметњи у развоју и инвалидитета, здравственог стања, узраста, социјалног и културног порекла, имовног стања, политичког опредељења и подстицање или неспречавање таквих активности.

Дискриминација лица или групе лица у смислу овог закона јесте свако непосредно или посредно, на отворен или прикривен начин, искључивање или ограничавање права и слобода, неједнако поступање или пропуштање чињења, односно неоправдано прављење разлика повлађивањем или давањем првенства.

Као и у Уставу и антидискриминационим законима, не сматрају се дискриминацијом посебне мере уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица које се налазе у неједнаком положају.

Имајући ово у виду, за дете и ученика коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, установа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека и доноси индивидуални образовни план (у даљем тексту ИОП) (члан 77). Реч је о документу којим се планира додатна подршка у образовању и васпитању за одређено дете и ученика, у складу с његовим потребама и могућностима, а са циљем да се обезбеди оптимални развој детета и ученика, укључивање у вршњачки колектив и остваривање општих и посебних исхода образовања и васпитања, односно задовољавања образовно-васпитних потреба детета и ученика.

ИОП се израђује према образовно-васпитним потребама детета и ученика и може да се заснива на прилагођавању начина и услова извођења образовно-васпитног рада, прилагођавању и измени садржаја образовно-васпитног рада, исхода и стандарда постигнућа и обогаћивању и проширивању садржаја образовно-васпитног рада за дете и ученика са изузетним способностима.

ИОП доноси педагошки колегијум установе на предлог стручног тима за инклузивно образовање, односно тима за пружање додатне подршке детету и ученику, који осим стручног особља установе, чине и родитељ/старатељ, педагошки асистент и лични пратилац на предлог родитеља/старатеља.

Уколико се доноси ИОП-2, односно прилагођава и мења садржај образовно-васпитног рада, претходно се прибавља мишљење интерресорне комисије за процену потреба за додатном образовном, здравственом и социјалном подршком детету и ученику.

У складу с чланом 117 Закона о основама система образовања и васпитања, педагошки асистент пружа помоћ и додатну подршку деци и ученицима, у складу са њиховим потребама и помоћ наставницима, васпитачима и стручним сарадницима у циљу унапређивања њиховог рада са децом и ученицима којима је потребна додатна образовна подршка.

Лични пратилац детета/ученика сходно наведеном члану може, изузетно, да присуствује образовно-васпитном раду ради пружања помоћи детету. Ово стога, што је

услуга личног пратиоца пре свега услуга из области социјалне заштите и самим тим ово право ближе је регулисано **Законом о социјалној заштити** („Сл. гласник РС“, бр. 24/2011).

Социјална заштита, у складу са чланом 2 овог закона, дефинисана је као организована друштвена делатност од јавног интереса чији је циљ **пружање помоћи и оснаживање за самосталан и продуктиван живот у друштву појединаца и породица, као и спречавање настајања и отклањање последица социјалне искључености**. Сходно томе, у члану 3 овог закона прописано да су циљеви социјалне заштите:

- 1) достићи, односно одржавати минималну материјалну сигурност и независност појединца и породице у задовољавању животних потреба;
- 2) обезбедити доступност услуга и остваривање права у социјалној заштити;
- 3) створити једнаке могућности за самостални живот и подстицати на социјалну укљученост;
- 4) очувати и унапредити породичне односе, као и унапредити породичну, родну и међугенерациску солидарност;
- 5) предупредити злостављање, занемаривање или експлоатацију, односно отклонити њихове последице.

Циљеви социјалне заштите остварују се пружањем услуга социјалне заштите и другим активностима које предупређују, умањују или отклањају зависност појединаца и породица од социјалних служби.

Члан 4 наведеног закона говори о томе да је сваки појединац и породица којима је неопходна друштвена помоћ и подршка ради савладавања социјалних и животних тешкоћа и стварања услова за задовољење основних животних потреба имају право на социјалну заштиту, у складу са законом. Права из области социјалне заштите обезбеђују се пружањем услуга социјалне заштите и материјалном подршком. Чланом 5 прописано је да су **услуге социјалне заштите активности пружања подршке и помоћи појединцу и породици ради побољшања, односно очувања квалитета живота, отклањања или ублажавања ризика неповољних животних околности, као и стварање могућности да самостално живе у друштву**.

Услуге социјалне заштите подељене су у четири групе (члан 40), а у контексту теме коју обрађујемо у овом тексту, посебно указујемо на став 1 тачку 2 наведеног члана закона - дневне услуге у заједници (дневни боравак, помоћ у кући, свратиште и друге услуге које подржавају боравак корисника у породици и непосредном окружењу) и тачку 3 – услуге подршке за самостални живот (становање уз подршку, персонална асистенција, обука за самостални живот и друге врсте подршке неопходне за активно учешће корисника у друштву).

На основу напред наведеног, јасно је да Закон о социјалној заштити подржава и афирмише инклузију и инклузивно друштво, као и да услуга личног пратиоца припада групи услуга социјалне заштите.

Овим законом уређено је и финансирање делатности социјалне заштите. Према члановима 206-215 средства потребна за финансирање делатности обезбеђују се из: буџета Републике Србије, буџета аутономне покрајине и буџета јединица локалних самоуправа, као и учешћем корисника услуга социјалне заштите. Из буџета аутономне покрајине финансирају се, између осталог, програми унапређења социјалне заштите у аутономној покрајини и иновационе услуге и услуге социјалне заштите од посебног значаја за аутономну покрајину.

Чланом 209 став 1 тачке 2 и 3 наведеног закона прописано да се финансијска средства за дневне услуге у заједници и услуге подршке за самостални живот, којима припада и право на услугу личног пратиоца, обезбеђују у буџетима јединица локалне самоуправе.

Јединице локалне самоуправе врше одабир лиценцираног пружаоца услуге социјалне заштите у поступку јавних набавки (члан 64 став 1). Наручилац услуге, у овом случају надлежни орган јединице локалне самоуправе, закључује уговор са одабраним пружаоцем услуге социјалне заштите. Овим уговором обавезно се уређује начин плаћања, праћење и трајање пружања услуге социјалне заштите, као и начин извештавања и услови раскида уговора (члан 65 став 4).

Сам поступак за коришћење услуге спроводи центар за социјални рад (члан 69 став 1). На основу процене стучних радика центра за социјални рад, уколико се процени да постоји потреба за услугом (личног пратиоца) кориснику се издаје упут за коришћење одређене услуге (став 2) којим се он упућује на коришћење услуге код овлашћеног пружаоца услуге социјалне заштите (члан 70 став 1). Упут за коришћење услуге садржи: име и презиме корисника, врсту услуге, пружаоца услуге, цену услуге, податке о лицу које учествује у плаћању услуге и износ учешћа у плаћању услуге, а изглед и садржину упута за коришћење услуге прописује министар надлежан за социјалну заштиту (члан 71). Законом је предвиђено да плаћање услуге, у зависности од социјално-економског статуса корисника, може бити у целости из средстава корисника (сродника, трећег лица), уз делимично учешће корисника или буџета Републике, покрајине или јединице локалне самоуправе и у целости из буџета државних органа. Будући да је услуга личног пратиоца у надлежности јединица локалне самоуправе, оне прописују критеријуме на основу којих се плаћа ова услуга (члан 72 став 2). Уговор са обвезницима закључује овлашћени пружалац услуге социјалне заштите (члан 72 став 7).

Закон о социјалној заштити (члан 77) предвидео је и ту могућност да корисник, односно законски заступник корисника непосредно одабере услугу и пружаоца социјалне заштите и да закључи уговор о коришћењу с њим. У овом случају, кориснику се не издаје упут за коришћење услуге, а процену потребе корисника за услугом врши пружалац услуге.

Имајући у виду и то да се право на услугу личног пратиоца, у ширем смислу може сматрати подршком породици, указујемо и на члан 9 став 4 **Закона о финансијској подршци породици са децом** („Сл. гласник РС“, бр. 16/2002, 115/2005, 107/2009) којим је прописано да, осим права дефинисаних овим законом, општине и градови

могу, ако су обезбедили средства, да утврде и друга права, већи обим права од права утврђених овим законом и повољније услове за њихово остваривање.

Будући да је право на личног пратиоца детету и ученику обухваћено законима у вези са образовањем и социјалном заштитом, ближе услови у вези са обезбеђивањем и остваривањем овог права уређују два правилника: **Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику** („Сл. гласник РС“, бр. 63/2010) и **Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите** („Сл. гласник РС“, бр. 42/2013).

Ближи услови за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету и ученику и састав и начин рада комисије за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету и ученику (у даљем тексту интерресорна комисија или Комисија), уређени су **Правилником о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику**.

Правилником је, између осталих видова додатне подршке детету и ученику, **предвиђено ангажовање пратиоца за личну помоћ детету ради лакшег функционисања и комуникације са другима током остваривања васпитно-образовног рада у предшколској установи или образовно-васпитног рада у школи, током целодневне наставе или продуженог боравка, ваннаставних активности, извођења наставе у природи, излета, екскурзија, одмора и слично**.

Сам поступак процене потреба детета за пружањем додатне подршке, такође је уређен овим правилником. Процена потреба врши се по захтеву родитеља/старатеља и по службеној дужности, а покретању поступка претходи стручни и саветодавни рад са родитељима ради пружања потпуних информација о облицима додатне подршке. Уз то, дефинисане су обавезе и дужности интерресорне комисије и координатора ове комисије. Истовремено, овим правилником нису уређена друга важна питања, међу којима и поступак ангажовања личног пратиоца детету и ученику. Сходно томе, лични пратиоци су најчешће били родитељи, сродници и особе које су детету блиске и које дете познаје, а сва друга питања у вези с обављањем ове врсте подршке различито су решавана од једне до друге јединице локалне самоуправе.

Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите у оквиру области дневне услуге у заједници, уређено је и питање ко може бити лични пратилац, која је сврха његовог ангажовања, које су то програмске активности личних пратилаца и како се планирају и реализују његове активности, те минимални стандарди ангажовања личних пратилаца. Овим правилником прописано је да наведену услугу пружа сарадник - лични пратилац детета који има завршену обуку по акредитованом програму за пружање услуге личног пратиоца, а који **не може бити члан породичног домаћинства** у коме живи корисник, сродник у правој линији као ни брат и сестра, односно брат и сестра по оцу или мајци корисника.

Проблеми у реализацији услуге личног пратиоца детету и ученику и недоумице које су збуњивале и родитеље и стручна лица која обављају послове у вези са обезбеђивањем

права на додатну подршку детету и ученику почели су да се јављају с почетком примене наведеног правилника. Наиме, Правилник уређује нека права и обавезе у погледу ангажовања личног пратиоца детету и ученику, али не и начин обрачуна накнаде личним пратиоцима⁶. Осим тога, још увек не постоји акредитовани програм за обуку личног пратиоца⁷ иако Правилник предвиђа да стручни радник и сарадник – лични пратилац има завршену обуку по оваквом програму. Правилник говори и о томе да је пружалац услуга (реализатор програмских активности) правно лице и да има најмање једног стручног сарадника. Напослетку, јединицама локалне самоуправе предстоји да, ако то до сада нису учиниле, усагласе нормативна акта или документе којима је регулисано право на личног пратиоца детету и ученику с Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Због уочених празнина у прописима који регулишу ову област и полазећи од претпоставке да због тога постоје тешкоће у њиховој примени и недумице које збуњују грађане, Покрајински заштитник грађана – омбудсман, као што је у уводу овог текста речено, спровео је истраживање у јединицама локалне самоуправе АП Војводине са циљем да испита на који начин јединице локалне самоуправе и надлежне институције обезбеђују услугу личног пратиоца детету и ученику и како превазилазе проблеме са којима се потенцијално сусрећу у пракси.

За потребе наведеног истраживања сачињен је упитник од двадесетједног питања различитог типа, а сходно одредбама садржаним у Правилнику о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику и Правилнику о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите.

Упитник је упућен координаторима интересорне комисије, односно запосленима при органима управе јединица локалне самоуправе надлежним за обављање ових послова, имајући у виду да је њихова дужност и обавеза да организују и администрирају процес процене потреба за додатном подршком детету, као и да воде евиденцију и чувају документацију о раду Комисије.

Одговоре је доставило тридесетпет од укупно четрдесетпет јединица локалне самоуправе.

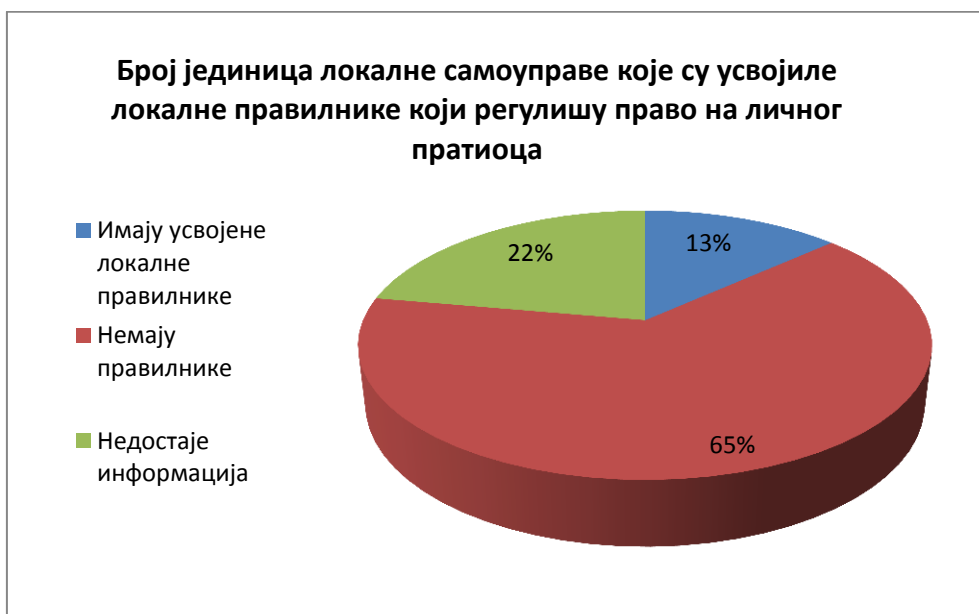
---

⁶ Законом о социјалној заштити прописано је (члан 17, став 4) да се на права, обавезе и одговорности запослених код пружаоца услуга социјалне заштите примењују општи прописи о раду.

⁷ Републички завод за социјалну заштиту расписао је у априлу 2014. године Јавни прозив за подношење предлога концепта програма обуке за пружање услуге Лични пратилац детета, у оквиру пројекта „Развијање програма обуке за услугу лични пратилац детета“ који овај завод реализује уз подршку УНИЦЕФ-а. Комисија је у јуну исте године изабрала концепт под називом Лични пратилац детета - "Корак по корак" организације Друштво за церебралну и дечју парализу из Ивањице, а у току пројекта биће спроведен пилот програм, обука тренера за реализацију програма обуке и припрема програма за акредитацију.

Право на личног пратиоца у локалним нормативним актима

Право на личног пратиоца детету и ученику у седам јединица локалне самоуправе⁸ регулисано је локалним одлукама о остваривању права у области социјалне заштите, а само шест јединица локалне самоуправе⁹ навело је да имају усвојене правилнике којима је регулисано пружање услуга личног пратиоца детета (али наводе да се он не примењује у целости; Град Сремска Митровица донео је правилник 2013. године, а остале јединице локалне самоуправе 2014. године, уз напомену да Општина Темерин има усвојен Правилник за услугу помоћи у кући и критеријуме за утврђивање цена услуга и учешћа корисника у трошковима, али се он не примењује у целости).

У јединицама у којима право на личног пратиоца није регулисано локалним нормативним актима, најчешће општинско веће/председник општине доносе закључак/решење о одређивању личног пратиоца на предлог или захтев интерресорне комисије.

Кординатор/Подршка интерресорној комисији

Према достављеним подацима, у 11 јединица локалне самоуправе¹⁰ систематизовани су послови који подразумевају стручну и административно-техничку подршку интерресорној комисији али, углавном у оквиру већ постојећих радних места. Било да су се изјаснили да су послови подршке комисији систематизовани или да је обављање

⁸ Инђија, Кањижа, Нови Сад, Сомбор, Сремска Митровица, Суботица, Тител

⁹ Бачка Топола, Бачки Петровац, Инђија, Сента, Сремска Митровица, Темерин

¹⁰ Ада, Алибунар, Апатин, Врбас, Инђија, Ириг, Кула, Нова Црња, Панчево, Стара Пазова, Суботица

ове врсте послова уређено на другачији начин (на пример решењем постављеног лица у органу управе одређено је ко од запослених обавља додатно и ове послове), најчешће су то руководиоци или запослени при одељењима за опште послове и друштвене делатности. Општина Мали Иђош једина је навела да је тренутно упражњено место координатора интерресорне комисије.

Средства и начин финансирања услуге личног пратиоца

Осам јединица локалне самоуправе¹¹ не обезбеђује финансијска средства за потребе ангажовања личног пратиоца детету и ученику, а Општина Оџаци наводи да финансира искључиво трошкове путовања за личне пратиоце.

На основу података тридесетпет јединица локалне самоуправе, у 2013. години поднето је укупно 1080 захтева за процену потреба детета за пружањем додатне подршке, а у 2014. години било је 1326 захтева. Јединице локалне самоуправе углавном не воде посебно податке о броју захтева поднетих од стране родитеља/старатеља од оних по службеној дужности, а захтеви се често подносе истовремено (од родитеља и институција). Иако није било могуће прецизно утврдити колико захтева је поднето од које институције, **резултати указују на то да су родитељи у око 94% случајева подносиоци захтева, а да највише захтева по службеној дужности подносе школе.**

Потреба за ангажовањем личног пратиоца према процени интерресорне комисије разликује се од једне до друге јединице локалне самоуправе, а чешће је ова потреба процењена у већим општинама и градовима. У Новом Саду, од 2012. године закључно са 2014. годином, Комисија је проценила да постоји потреба за ангажовањем личног пратиоца у 140 случајева, а ангажовано је 135 пратилаца. Као разлог због којег лични пратиоци нису ангажовани у 5 случајева, наводи се да родитељи нису били заинтересовани за то. Према подацима Града Суботица, Комисија је проценила да је услуга личног пратиоца потребна за 34 деце. У једном случају лични пратилац није ангажован, јер су родитељи одустали од тога. Из Општине Сента наводе да је лични пратилац био потребан за 20 деце и у свим случајевима лични пратиоци су родитељи. Према подацима општина: Бечеј, Алибунар, Пећинци, Инђија, Оџаци, Врбас и Тител и Града Панчево недостатак финансијских средстава је разлог због којег неретко у ситуацијама када комисија процени да је потребно ангажовање личног пратиоца, ова услуга ипак не буде реализована.

Будући да ниједним документом није прецизно утврђено на који начин се обрачунава и исплаћује новчана надокнада за личне пратиоце, као ни то каквим уговором се регулише пружање ове врсте услуге, очекивано је било да ће јединице локалне самоуправе на различите начине решавати ова питања¹². Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите, у члану 5 став 1 тачка 8 прописано да пружалац услуге закључује уговор о пружању услуге. Општине Пећинци,

¹¹ Ада, Бела Црква, Бечеј, Врбас, Ковин, Мали Иђош, Нова Црња, Нови Кнежевац

¹² Законом о социјалној заштити прописано је (члан 17, став 4) да се на права, обавезе и одговорности запослених код пружаоца услуга социјалне заштите примењују општи прописи о раду, а јединице локалне самоуправе прописују критеријуме на основу којих се плаћа услуга личног пратиоца (члан 72 став 2)

Нови Бечеј, Кула, Тител и Бачки Петровац и Градови Сомбор и Сремска Митровица наводе да се с личним пратиоцима склапа уговор о раду на одређено време, с том разликом да, осим Општине Нови Бечеј где јединица локалне самоуправе закључује уговор са личним пратиоцима, у осталим наведеним јединицама локалне самоуправе уговор са личним пратиоцима закључују образовне установе. Општине Бачка Топола и Рума наводе да центар за социјални рад закључује уговор о делу са личним пратиоцима. Из Градова Суботица и Панчево наводе да родитељи закључују уговор са личним пратиоцима.

Када је реч о начину обрачунавања и исплати новчане накнаде за личне пратиоце, издвајамо примере Града Нови Сад и Општина Стара Пазова и Бачки Петровац због тога што су једине дале тражени одговор на питање, док остали углавном извештавају о томе да се накнада обрачунава по основу броја радних сати¹³.

Нови Сад – У Одлуци о социјалној заштити Града Новог Сада („Сл. Лист Града Новог Сада“, бр. 38/11 и 10/12) „за ангажовње пратиоца обезбеђују се средства за накнаду која одговара вредности сата рада, без пореза и доприноса, неговатељице у установама за смештај корисника оболелих од аутизма, теже и тешко ометених у развоју, душевно оболелих и инвалидних лица и деце у стационару до три године старости, са највишим степеном стручне спреме (III степен), у складу са актом надлежног државног органа којим се уређује обрачун и исплата плата запослених у јавним службама, у области социјалне заштите.“

Стара Пазова – „Примања личног пратиоца су у висини најниже месечне зараде на локалном нивоу и износе око 23.000,00 динара...“

Бачки Петровац – „У буџету Општине обезбеђују се средства која одговарају висини минималне зараде по радном часу на нивоу Републике Србије“.

Поступак избора личног пратиоца

Поступак избора и ангажовања личног пратиоца, такође се разликује од једне до друге јединице локалне самоуправе. Издвајамо следеће примере:

Нови Сад – „лични пратилац може да се ангажује на предлог родитеља, у сарадњи са Националном службом за запошљавање, по препоруци, а у појединим случајевима лични пратиоци детету су његови родитељи, који, у том случају, нема право на накнаду.“

Апатин – „Општина Апатин још од 2004. године са свршеним студентима вишег и високог образовања склапа уговоре о волонтерском раду ради стицања радног искуства истих. Лични асистенти деце бирају се из реда ових лица, или службених лица образовне институције коју /дете похађа, а по договору са образовном установом“

¹³ Из Општине Апатин наводе да месечна накнада личних пратилаца износи 8.000,00 динара; Бачка Топола – нето износ у висини од 7.000,00 динара; Беочин – накнаде се крећу од 15.000,00 до 20.000,00 динара месечно у зависности од броја остварених сати рада; Општине: Сента, Ириг, Оџаци издвајају искључиво средства за исплату и регресирање путних трошкова личних пратилаца.

Сомбор – „Школа расписује конкурс у сарадњи са Националном службом за запошљавање. Школа позива заинтересоване на интервју којем присуствују и родитељи, а кандидат доноси психолошку процену која се врши у Националној служби. Родитељ својим потписом даје писану сагласност за ангажман конкретног кандидата за личног пратиоца.“

Рума – „Нема расписивања конкурса. Центар за социјални рад непосредно ангажује личног пратиоца на тај начин што позове да се изјасне да ли имају личног пратиоца или су спремни да ангажују друго лице. Онда се успоставља контакт детета са личним пратиоцем који пролази и одговарајућу едукацију (тренинг).“

Сремска Митровица – „Након заједничког Мишљења интерресорне комисије, у којем се предлаже ангажовање личног пратиоца и образовно-васпитном установом, а уз консултацију Градске управе за образовање и родитеља, ангажује се лични пратилац. У појединим случајевима родитељ предлаже личног пратиоца.“

Стара Пазова – „Избор се врши од стране организације која је пружалац услуга али и непосредно.“

Бачки Петровац – „Законски заступник корисника услуге бира личног пратиоца уз сагласност школе, предшколске установе или центра за социјални рад.“

Суботица – „Поступак ангажовања и избора личног пратиоца спроводи родитељ“

Јединице локалне самоуправе које су навеле да се приликом избора личног пратиоца води рачуна о степену и врсти његове стручне спреме су: Апатин, Бачка Топола, Пећинци, Беоцин, Нови Бечеј, Темерин, Кула, Сомбор, Сремска Митровица, Тител, Стара Пазова, Бачки Петровац¹⁴.

Лична својства, компетенције пратиоца и њихова обука

Лични пратиоци најчешће нису обучени за пружање ове услуге. Једино општина Рума наводи да школски тим са психолошкињом која је едукована за рад са децом са сметњама у развоју врши обуку која траје од три до осам дана, а Општина Тител да обуку спроводи стручни тим школе у складу са посебним потребама сваког детета.

¹⁴ **Апатин** - највише је свршених студената са Педагошког факултета у Сомбору (има их много), али има и дипл. психолога, социолога; **Бачка Топола** - виша стручна спрема – васпитач; **Пећинци** – висока стручна спрема - дефектолог и учитељ; **Сомбор** - најчешће четврти степен, по Одлуци предност има медицинска струка, али има и кандидата са трећим степеном и седмим степеном; **Беоцин** –средња стручна спрема; **Нови Бечеј** - високо образовање, студије другог степена; **Темерин** - уколико је могуће, из медицинске или образовне струке; **Кула** - професори разредне наставе, васпитачи, стручни сарадници; **Сремска Митровица** - у Правилнику дефинисана стручна спрема - ссс, образовање здравствене или образовне струке, психичку, физичку и здравствену способност за рад са децом и ученицима; **Тител** - IV, VI и VII степен - медицински техничари, васпитачи, струковни васпитачи педагошке струке, дефектолози; **Стара Пазова** - VI и VII степен, завршене студије педагогије, висока школа за образовање васпитача, учитељски факултет, факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију и слична усмерења; **Бачки Петровац** - студент завршне године или апсолвент, да је завршио високу или вишу школу просветне или социјалне струке.

Према подацима Града Суботица, ова јединица локалне самоуправе планирала је новчана средства за обуку личних пратилаца, али обука није реализована.

Половина броја јединица локалне самоуправе које су доставиле податке¹⁵, наводи да има случајева да су родитељи или сродници лични пратиоци детету.

Општине Кула, Стара Пазова, Бачки Петровац и Нова Црња, те Град Сомбор родитељима који су лични пратиоци детету исплаћују новчану накнаду, као и другим личним пратиоцима. Из Општине Беочин наводе да неки родитељи добијају новчану накнаду, а да се другима исплаћују искључиво путни трошкови. Општине Опово, Ириг, Оџаци, Апатин и Рума исплаћују/регресирају родитељима само путне трошкове.

Разлози због којих се, између осталог, у већем броју јединица локалне самоуправе родитељи ангажују као лични пратиоци деци су следећи: општина/град не обезбеђује потребне услове за ангажовање личних пратилаца (Панчево, Тител), процена интересорне комисије је да је у неким случајевима у најбољем интересу детета да се због постојања сметњи у развоју или специфичне ситуације ангажује особа коју дете познаје (Стара Пазова, Бачки Петровац, Сомбор), да родитељи најбоље познају потребе и понашање детета, те да се дете боље и сигурније осећа уз родитеље (Кула, Беочин, Алибунар).

Закон о социјалној заштити (члан 17 став 1) прописује да пружаоци услуга социјалне заштите могу бити удружења, предузетник, привредно друштво и други облик организовања утврђен законом. Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите прецизирани су минимални стандарди које пружалац услуга треба да испуњава (члан 5), односно минимални стандарди које треба да садржи основни програм организације (пружалац услуге). Резултати истраживања, међутим, указују на то да јединице локалне самоуправе не препознају пружаоце услуга у смислу у којем то прописује закон, те као пружаоце услуге личног пратиоца

¹⁵ Опово, Ириг, Нова Црња, Бечеј, Алибунар, Сомбор, Чока, Бела Црква, Беочин, Нови Бечеј, Оџаци, Кула, Панчево, Нови Сад, Тител, Стара Пазова, Бачки Петровац

наводе: Сомбор - *незапослени родитељи, браћа и сестре, свршени студенти педагошког или учитељског факултета, физиотерапеути, медицински техничари, али и лица са различитим струкама које немају никакве везе са здравством или образовањем*; Тител - *удружење особа са инвалидитетом "Пријатељи Титела"*; Кула, Шид, Апатин – *образовне установе*; Суботица, Бачка Топола, Рума – *центар за социјални рад*; Стара Пазова - *услуга се реализује по договору образовне установе и родитеља, а на основу мишљења и препоруке интерресорне комисије*; Пећинци - *Комисија, школа, родитељи, логопед*; Беоцин - *општинска управа*.

Праћење рада личних пратилаца

Очигледне су и разлике у погледу тога ко је задужен да прати рад личних пратилаца¹⁶: Кањижа, Апатин, Пећинци, Бела Црква, Беоцин, Нови Бечеј, Стара Пазова – *интерресорна комисија*; Апатин, Сомбор, Тител, Стара Пазова – *пужалац услуга*; Кањижа, Бачка Топола, Пећинци, Сомбор, Шид, Беоцин, Сремска Митровица, Нови Сад, Бачки Петровац – *наставно особље детета*; Суботица, Кањижа, Бачка Топола, Рума, Беоцин – *центар за социјални рад*; Суботица, Пећинци, Темерин, Сремска Митровица, Нови Сад, Стара Пазова, Бачки Петровац – *родитељи*; Кула – *тим за додатну подршку*.

Рад личних пратилаца прати се углавном једанпут или двапут годишње, али и у овом случају постоје разлике од једне до друге јединице локалне самоуправе у погледу тога ко и на који начин прати рад личних пратилаца. У Граду Суботица истичу да лични пратилац сваког месеца подноси извештај о раду; у Бачкој Тополи наводе да родитељи имају обавезу да сачињавају месечни извештај о ангажовању личног пратиоца; у Сомбору образовне установе које ангажују личне пратиоце, организују и праћење њиховог рада кроз редовне евалуације, а на крају сваке школске године достављају извештај о имплементацији мера подршке из индивидуалног плана подршке за сваког ученика који садржи и извештај о раду пратиоца; у Сремској Митровици васпитно образовна установа и родитељи континуирано прате рад личних пратилаца, а Градској управи подnose се месечни извештаји о њиховом раду; у Новом Саду указују на то да је родитељ првенствено упућен да прати ефекте сарадње са личним пратиоцем, наставно особље потписује сатницу ангажовања личног пратиоца, а тим за инклузију образовне установе прати ефекте и сачињава извештај о евалуацији примењене подршке и предлаже Комисији евентуалне измене.

Међу разлозима због којих у појединим случајевима долази до промене личних пратилаца наводи се да особе ангазоване као лични пратиоци престају да обављају ову услугу када се заснују радни однос, али је било и случајева да лични пратилац није познавао језик средине због чега није остварен успешан контакт са дететом (Бачка Топола), да су родитељи били незадовољни радом личног пратиоца, или због тога што

¹⁶ Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите у члану 19 прописано је да пужалац услуге најмање једанпут годишње спроводи интерну евалуацију квалитета пружених услуга, која укључује испитивање задовољства корисника, односно њихових заступника. Извештај о евалуацији подноси се оснивачу услуге и заводима за социјалну заштиту.

је, након реализације пројекта, ангажован лични пратилац друге организације цивилног друштва (Тител).

Издавајемо шта су запажања координатора интерресорних комисија у вези са ангажовањем личног пратиоца детета:

- *нема акредитованих програма за обуку личних пратилаца;*
- *до сада, у свим случајевима, лични пратиоци били су родитељи, односно није било потребе за ангажовањем других личних пратилаца деци. У случају да се појави потреба за тиме, пратиоци би били ангажовани путем уговора, закљученим између локалне самоуправе и лица које је ангажовано за пратиоца, с тим да је неопходно извршити измене и допуне Правилника за остваривање права на додатну подршку детету и ученику ("Службени лист Општине Сента", бр. 13/2014.) ради разраде поступка и начина ангажовања оних личних пратилаца деце који нису њихови родитељи;*
- *као лични пратиоци деце ангажовани су родитељи што додатно отежава тим људима да се запосле јер морају бити уз децу, и у преподневним, и у поподневним часовима, у зависности од распореда часова;*
- *највећи проблем је ангажовање волонтера. За децу са сметњама у развоју потребно је ангажовати стручно лице за личног асистента детету, али то изискује велика материјална средства која буџет Општине Апатин не поседује. Не можемо очекивати да ће лица која одговарају за дати посао да раде волонтерски, тј. држава би морала да финансира ову врсту делатности, али и њен буџет је мали;*
- *ниска месечна новчана накнада проузрокује незаинтересованост за стицање својства личног пратиоца;*
- *није усвојен правилник, нису издвојена средства, нема финансијских средстава;*
- *када би постојао већи број случајева за ангажовање личног пратиоца детету и ученику, основни проблем би био недостатак финансијских средстава;*
- *није тачно дефинисано правним актом ко поставља личног пратиоца и који су критеријуми за пратиоца, као и накнада за пратиоца и ко га плаћа;*
- *на основу досадашњих искустава, запажа се да је умногоме ангажман личних пратилаца олакшао ученицима са сметњама у развоју адекватније и лакше укључивање у заједницу, вршњачку групу и школу, али је такође уочено да има случајева када је неопходније да неки ученик има обезбеђену подршку*

педагошког асистента, за кога још увек министарство није утврдило стандарде и компетенције које би биле потребне за рад таквих лица, па су лични пратиоци често, наравно неформално, нека врста комбинације личног пратиоца ученика и педагошког асистента;

- *проблем је у чињеници да ова локална самоуправа нема ангажоване личне пратиоце за децу односно ученике којима је мишљењем интерресорне комисије он процењен као потребан;*
- *једини проблем је путовање, јер сада ученици путују на релацијама: Рума - Сремска Митровица и Рума - Нови Сад, а не могу да путују аутобусом, већ путују таксијем;*
- *недостатак финансијских средстава и немогућност ангажовања на дужи период;*
- *иако постоји потреба, нема средстава осим за путне трошкове;*
- *недостатак едукованих особа;*
- *код сваког детета се осећа сигурност као и код родитеља, успостави се добар контакт и емотивна веза онст јер је углавном реч о особама које познају дете;*
- *локална самоуправа није у могућности да ангажује лице које би обављало послове личног пратиоца, као и да га обавезе уговором, а на територији локалне самоуправе не постоји лиценцирана организација која би могла да пружи услуге такве врсте;*
- *начин, поступак, ангажовање личних пратилаца и њихова обука треба да буду регулисани посебним актом надлежних министарстава;*
- *недостатак финансијских средстава, односно обезбеђивање средстава у буџету локалне самоуправе;*
- *тешко је наћи личног пратиоца у којег родитељ има поверење, којег прихвати дете и који је ангажован у континуитету (свака промена за дете је трауматична). У овом тренутку избор одговарајућег пратиоца своди се на импровизацију, односно самосналажење родитеља. Други проблем је одсуство саветодавне подршке родитељу у смислу оснажвања родитеља за прихватање потпунијег, специјалног школовања за децу са тежим сметњама у развоју. Проблем је и непостојање акредитованог програма за обуку личног пратиоца и непостојање организације која би вршила контролу над радом личних пратилаца;*

- *лични пратиоци препоручују се за децу и ученике са тежим сметњама у развоју и инвалидитетом, церебралном парализом, мешовитим поремећајима у развоју и слично, а у консултацијама са родитељима. Само у ретким случајевима препорука Комисије је да улогу личног пратиоца врши родитељ. Као проблем видимо непостојање законског оквира који би ближе уредио улогу и класификацију личног пратиоца, јер одређене сметње у развоју траже и одређену стручност. Појединим одредбама као што је Уредба о буџетском финансирању од 2014. године, установама се ограничава број запослених по уговору о делу до 30%, па установе нису у могућности да ангажују личне пратиоце за ученике са сметњама у развоју. У пракси имамо проблем да, у појединим школама, ученик тешко добије подршку јер се школа одлучи да, ангажује неко друго лице за којим постоје веће потребе (возач комбија, стручни радник и слично) него за личним пратиоцем.*

ЗАКЉУЧАК

Имајући у виду резултате истраживања, Покрајински заштитник грађана – омбудсман потврдио је полазну претпоставку да постоје значајни проблеми и тешкоће у примени и остваривању права на додатну подршку детету и ученику у погледу ангажовања личног пратиоца.

Два основна проблема, из којих произилазе и друге тешкоће, јесу **недостатак финансијских средстава и недореченост у прописима.**

Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику и Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите уређују одређене сегменте у вези са поступцима утврђивања потребе за додатном подршком и ангажовањем личних пратилаца. Оно што није дефинисано овим документима, **препуштено је сналажењу, креативности, организованости и могућностима јединица локалне самоуправе.** Истовремено, **само седам јединица** локалне самоуправе **донело је локалне одлуке** у оквиру којих је, између осталог, регулисано и право на личног пратиоца детету и ученику, а само **шест јединица** је донело посебне правилнике којим је ближе уредила искључиво питање ангажовања личних пратилаца и ускладила их са правилницима министарстава.

На основу резултата истраживања, Покрајински заштитник грађана проценио је да стручњаци и институције у јединицама локалне самоуправе, право на личног пратиоца претежно разматрају са становишта образовања, а не као вид социјалне услуге како је то прописао законодавац. Уочено је да, поједина лица која учествују у непосредној примени прописа у овој области, не разликују улогу личног пратиоца од улоге педагошког асистента, а уговоре са личним пратиоцима чешће закључују образовне

установе, иако је законом прописано да уговор о плаћању услуге са обвезницима закључује установа социјалне заштите, односно овлашћени пружалац услуга (уколико се услуга реализује упутом центра за социјални рад) или непосредно корисник (његов законски заступник) и изабрани пружалац услуге социјалне заштите.

Према мишљењу Покрајинског заштитника грађана, кључни проблеми за квалитетно и адекватно обезбеђивање услуге личног пратиоца су следећи:

- одсуство планирања и недостатак финансијских средстава у буџетима јединица локалне самоуправе за реализацију услуге личног пратиоца
- најчешће непостојање локалних нормативних аката којима је ближе уређено право на личног пратиоца детету и ученику
- неусаглашеност локалних нормативних аката којима је обухваћено и право на личног пратиоца са правилницима надлежних министарстава
- јединице локалне самоуправе на својим територијама немају или нису успоставиле сарадњу са пружаоцима услуга социјалне заштите, тј. организацијама цивилног друштва које би могле да обезбеђују услугу личног пратиоца, као ни свим установама и органима на локалним нивоу развијајући јавно-приватно партнерство;

а од проблема на централном, државном нивоу:

- још увек не постоји акредитовани програм обуке личних пратилаца
- није прописан начин на који се обрачунава износ новчане накнаде личним пратиоцима
- нису прописани услови које треба да испуњава лични пратилац (стручна спрема, образовање, личне карактеристике)
- није прописано ко и на који начи прати рад личних пратилаца.

ПРЕПОРУКЕ

Имајући у виду закључак и кључне проблеме наведене у овом тексту, Покрајински заштитник грађана – омбудсман предлаже јединицама локалне самоуправе у Војводини да у најкраћем року:

- 1) донесу и/или измене локалне нормативне акте у циљу обезбеђивања услуге личног пратиоца детету и ученику и да их усагласе са правилницима надлежних министарстава;
- 2) испланирају и обезбеде новчана средства за финансирање услуге личног пратиоца;
- 3) успоставе сарадњу са локалним организацијама цивилног друштва и другим пружаоцима услуга социјалне заштите који би пружали услугу личног пратиоца;

Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију, Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице и Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу као надлежни покрајински органи требало би да у складу са својим надлежностима у најкраћем року:

- 1) обезбеде финансијску подршку локалним самоуправама у циљу обезбеђивања услуге личног пратиоца детету и ученику;
- 2) да донесу одлуку о спровођењу конкурса са прецизно наведеним критеријумима за избор пружаоца услуге личног пратиоца детету и ученику;
- 3) организују програме обуке личних пратилаца у складу с програмом акредитованим од стране надлежног републичког органа, а обуку поверити Покрајинском заводу за социјалну заштиту
- 4) праћењем и анализирањем стања у овој области пруже стручну помоћ јединицама локалне самоуправе тако што ће упутити примере добре праксе јединицама локалне самоуправе у којима постоји проблем у спровођењу ове услуге.

Полазећи од уочених празнина у постојећим прописима којима је регулисано право ученика на личног пратиоца, који утичу на то да се у пракси срећемо са великим бројем проблема остваривању овог права, Покрајински заштитник грађана је мишљења да је потребно изменити Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите и тако ће се:

- 1) дефинисати услове које треба да испуњава лични пратилац (личне и образовне квалификације и компетенције, потребно искуство и слично);
- 2) утврдити право на новчану накнаду/награду за ову услугу, њену висину и врсту;
- 3) утврдити да услугу личног пратиоца могу пружати физичка и/или правна лица која испуњавају прописане критеријуме за обављање ове услуге (имајући у виду да у већини јединица локалне самоуправе не постоје регистровани пружаоци услуга социјалне заштите који обезбеђују услугу личног пратиоца);
- 4) утврдити ко и на који начин прати и надзире рад личних пратилаца.

Прецизнијим уређивањем наведених питања прописима на националном нивоу, обезбедило би се да се у локалним самоуправама право детета и ученика на додатну здравствену, социјалну и образовну подршку, остварује у складу са концептом инклузивног образовања. Напослетку, уређивање ових питања важно је и због тога што је детету и ученику неопходно обезбедити адекватну и континуирану подршку, која подразумева правилан одабир личног пратиоца, према најбољем интересу сваког појединачног детета.